

Læseren tages igen med på en rejse tilbage til dengang, hvor omsorgen i forsorgen ikke var, som det kunne ønskes. Den var ikke bare dårlig, den var krænkende og invaderende i en grad, der har efterladt sår, der aldrig heles fuldstændigt.

Forfatteren Oskar Plougmand ved, hvad han taler om, idet han har levet hele sit voksne liv inden for børneforsorgen. De erfaringer, han har med sig herfra, har gjort samtalerne med de 16 kvinder lettere, tænker jeg. Bogen: *Anbragte børns børn*, med Karina Estrup Eriksen som medforfatter, lægger op til denne aktuelle bog. "Den manglede" i rækken af bøger om døgninstitutioner og de mennesker, der levede i dem, som Oskar har sagt. Og det er sandt. Med denne bog er sidste brik lagt på plads.

Bogen består væsentligst af 16 beretninger fra ægtefæller til tidligere anbragte. Herudover giver både forordene af Karina Estrup Eriksen og Sarah Smed, samt beretninger fra erfarne fagfolk som Sytten Kristensen, Per Schultz Jørgensen og Stine Grønbaek Jensen, bogen er unikt præget. Der er både fagligt gods og noget til hjertet i denne bog.

Fortællingerne gør os kloge på nogle generelle tendenser i den opdragelse, der var tale om på døgninstitutionerne i 1960'erne og 70'erne. Børnene, de fleste drenge, skulle "rette ind" efter regler, der var lavet af forstanderen. Der var regler for stort set alt, og blev reglerne overtrådt, var der kontant afregning i form af en eller anden form for straf. Der var tale om både fysisk og psykisk afstraffelse, blandt andet i form af slag, isolering, indsættelse i et mørkt rum eller nægtelse af goder, som for eksempel hjemrejse. Ofte blev straffene gjort kollektive, så den skyldige kunne blive udsat for pres, også fra de andre børns side.

Drengene var anbragt, for de flestes vedkommende, i flere år fra 5 til 10, 15 år. Hele barndommen eller de bedste år. Tiden, hvor personligheden formes og den enkeltes identitet bliver dannet. Det, der skete i disse barske miljøer, var, at den enkeltes identitet blev udvisket og undergravet. Ikke alle kunne klare presset, ikke alle havde udviklet en modstandsdygtighed, der gjorde det muligt ikke at lade sårbarheden få overtaget. Alle børn, der lever i sådanne miljøer, bliver påvirket i deres personlighedskerne. At leve i angst, at blive afstraffet, at leve uden omsorg og kærlighed i hverdagen sætter sig dybe spor.

Alligevel lever håbet hos drengene. Specielt håbefulde er de efter, at de er sluppet fri af døgninstitutionens lænker. De drømmer om kærligheden og om at stifte familie og viser herved det normale, der er tilbage. Drømmen om at blive en del af det normale liv har de fleste i behold.

Men det liv, der venter, er ikke let. At være traumatiseret, som vi kalder det i dag, er ikke kun ensbetydende med en personlig byrde, men en byrde, som også de kommende tætte relationer vil bære på. Blandt andet ægtefællerne. Hvor er de modige, disse kvinder, der står frem og fortæller, hvad de har båret på i hele deres ægteskab.

På dette område kan vi lære meget af den franske psykiater Boris Cyrulnik, der 6 år gammel under 2. verdenskrig stak af fra nazisterne, som slog hans forældre ihjel. Han tav i 40 år, men herefter fortæller han i sin bog: *Den farlige dreng* om at overleve traumerne. Cyrulnik har selv erfaret, og qua sin profession ved han, at det kan være svært at fortælle sine nærmeste om, hvordan det er at have gennemlevet et traume.

Fortæller man sine børn om sine oplevelser, risikerer man at give traumatet videre. Omvendt kan det give tilknytningsproblemer, hvis man forbliver tavs. Man risikerer at blive vred, såret eller ked af det, når de nærmeste spørger ind til fortiden. Og det er svært, om ikke umuligt, at knytte sig til andre mennesker, hvis man skjuler store dele af sin fortid for dem, og hvis de oplever uforklarlige følelsesudbrud fra den traumatiserede. Ifølge Boris Cyrulnik er der derfor kun en vej at gå, hvis man vil have bearbejdet traumatet.

"Man skal bruge kunsten, - film, bøger teater til at fortælle sin historie. Det kan være svært for mig, for eksempel at fortælle dig, hvad jeg oplevede under krigen. Men jeg kan opfordre dig til at gå i teatret og se et teaterstykke eller i biografen og se en film om holocaust. På den måde taler jeg gennem filmen eller teaterstykket. Det er lettere end at forklare ansigt til ansigt, fordi det emotionelle bliver ryddet af vejen. Det er derfor, vi overlever skal skrive bøger, lave essays og den slags", sagde han til en journalist i forbindelse med udgivelsen af bogen.

Og nu har vi en film. Flere af den konkrete bogs fortællinger afslører, at filmen: *Der kommer en dag* gjorde noget godt. Den forløste, i større eller mindre grad, familiens fælles traume. Nu var det blevet åbenbart, hvordan det havde været at være anbragt, som deres far eller mand havde været det. Og vi når også at høre, at "undskyldningen" betyder noget ikke blot for drengene, men også for deres ægtefæller og børn. Der bliver sat en form for punktum. Ikke forstået på den måde at, nu tænker vi aldrig mere på det.

Den krænkede vil aldrig glemme den fornedrelse, det oplevede, da straffen blev udmøntet, da slagene faldt og efterlod både smerter og striber på ryggen, når straffen var, at man ikke fik mad, og sulten knugede i maven. Og så videre.

Hvordan kan vi så forstå det, at et menneskes traume overføres, forplanter sig til ægtefællen og andre familiemedlemmer?

Det er i neuropsykologien, vi finder svarene. Vi er alle født til at "deltage" i hinandens nervesystem. Vi har som mennesker et medfødt potentiale til at indgå i afstemte og synkroniserede samspil med vores omgivelser. Dette har været et bombardement for kvinder, der har båret for meget. Ikke alle vil kunne magte dette, og nogle bliver direkte syge af samliv med et traumatiseret menneske.

Ægtefæller kommer på en måde til at overtage de professionelle arbejde, og det gør de, fordi de ofte er de tidligste, nærmeste samt mest intense øjne og ører for den traumatiseredes udfordringer. Udfordringer, der ofte relaterer sig til psykologiske og relationelle aspekter af den ramtes liv, og som er svære at håndtere. Kvinden mærker omsorgssvigt, det uforløste som ægtefælden bærer på, og oftest kender kvinden ikke disse forhold fra sin egen udvikling, og det kræver ikke bare mod og styrke, men også tid og tålmodighed at lære denne nye verden at kende.

Når symptomer som angst og mindreværd, tilknytningsforstyrrelse, manglende empati for andre, altid at forvente det værste, aldrig tro at nogen vil en det godt, at være forberedt på angreb fra andre, og ikke mindst skammen over, at man har haft det liv, man har, banker på samlivets dør, skal der mere end kærlighed til. Der skal en hel særlig personlig styrke til ikke at give op. Man tager en opgave på sig, som varer hele livet.

Dette lærer vi om på en måde, vi ikke har oplevet det før. Det er i kombinationen af en forfatter, der er specialist i døgninstitutioner på godt og ondt og 16 modige kvinder, at dette værk er blevet til.

Nu hvor Godhavnsdrene har fået deres undskyldning af statsministeren, er det vigtigt, at en hidtil, i den forbindelse, usynlig gruppe mennesker i det mindste nu har fået en stemme, er blevet synlig, nemlig de kvinder, der igennem samlivet med disse drenge sejt har båret en byrde, de rettelig ikke burde have været så alene om, som de har været.

Tak for det hele. Værket og baggrunden for det har min dybeste respekt.

Bogens tekst afveksles af dejlige fotografier af Mille Egholm Mazzanti.

Af psykolog Inger Thormann

Bogen er på 160 sider og koster 200 kr. Bestilling og køb foretages på Forlaget Dimon, Rådhusvej 21, 2920 Charlottenlund. (oskaro@youmail.dk) tlf. 2645 6086.